

Komentář Odborného panelu (SCOPUS)

FODR: 6.4 Arts

Komentář vypracoval: doc. Mgr. Karel Stibral, Ph.D.

Datum zpracování: 21. srpna 2023

Shrnutí:

Bibliometrické hodnocení v kategorii SCOPUS nedává a nemůže dávat představu o kvalitě produkce v tomto oboru, byť dává jistě kvalitnější obraz než WoS. Vyplývá to: 1) především z publikačních zvyklostí oboru, kde dominantním odborným výstupem nejsou články, ale monografie. Ve chvíli, kdy není toto zohledněno, nedává příliš smysl počítat pouze články, které by měly být jakýmsi přípravným cvičením k tvorbě monografií. 2) z problematických dat, která zahrnují evidentně i obory jiné, než je umění, a to dokonce ve velmi širokém pojetí. V hodnocení se stále objevují organizace i jejich publikace, které nemají metodologicky s vědami o umění co společného. Předložené výsledky tedy dávají jen velmi rámcový vhled do dané problematiky a bohužel neumožňují jisté srovnání ani jednotlivých organizací v rámci ČR, ani se světem.

Tím nechci odmítat bibliometrii jako takovou, v přírodních vědách funguje zjevně dobře, myslím, že krokem vpřed bylo zavedení kvartilů. Hodnotit na jejich základě humanitní vědecké instituce, rozdělovat peníze nebo ji zohledňovat např. při vypisování projektů OP JAK, považuji ale za neúnosné.

Summary

Bibliometric evaluation in the SCOPUS category does not and cannot give an indication of the quality of production in this field, although it certainly gives a better picture than WoS. This is mainly due to: 1) publishing practices in the field, where the dominant professional output is not articles but monographs. If this is not taken into account, it does not make much sense to count only articles, which should be a kind of preparatory practice for the production of monographs. 2) from the problematic data, which obviously include fields other than art, even in a very broad sense. Organizations and their publications, which methodologically have nothing to do with the arts scholarship, keep appearing in evaluations. The presented results therefore give only a very basic insight into the issue and unfortunately do not allow for a certain comparison of individual organisations within the Czech Republic or with the world.

This is not to reject bibliometrics as such, it obviously works well in the natural sciences, I think the introduction of quartiles was a step forward. However, I find it unbearable to evaluate humanities research institutions on the basis of them, to distribute money or to take it into account, for example, when evaluating OP JAK projects.

Základní otázky – obory FORD

- 1. *Jaká je úroveň oboru v ČR v mezinárodním srovnání? (Je podle vašeho odborného názoru komentovaný obor – při pohledu neomezujícím se pouze na bibliometrická data - na úrovni srovnatelné s vyspělými zeměmi? Případně srovnatelný se zeměmi s obdobnými, pro daný obor relevantními, podmínkami - kulturními, ekonomickými, společenskými ...)***

Úroveň oboru je relativně srovnatelná s okolními zeměmi s podobným vývojem v posledních dekádách, byť je zde určitá limitovanost lokálními tématy, které se hůře v mezinárodních publikacích prosazují. Za špičkovými pracovišti v oboru na některých západních univerzitách máme samozřejmě jisté rezervy např. co do interdisciplinárního výzkumu, využití digital humanities. Schází (třeba v oblasti dějin umění) místní skutečně mezinárodní časopisy (*Umění* i *Opuscula* jsou Q4, i když *Umění* by si zasloužilo být výše a kdysi bylo), výborně si stojí naopak např. *Estetika/Central European Journal of Aesthetics*, která se pohybuje s výjimkou roku 2021 v Q1.

- 2. *Je tato úroveň adekvátně reflektována zpracovanou bibliometrickou analýzou? Je zde rovněž možnost stručně uvést významné znaky publikační kvality a publikační zvyklosti oboru neobsažené v analýze Modulu 2.***

Není. Hlavním výstupem oboru jsou především monografie. Jejich kvalita se pozná až v dlouhodobějším horizontu, jistě i citačními ohlasy v jiných monografických publikacích, časopisecká produkce doposud tvoří méně důležité pole zájmu, je chápána spíše jako tvorba dílčích, přípravných studií k tvorbě monografií. V oboru jsou další specifické zvyklosti, např. v dějinách výtvarného umění jsou vysoce ceněny i tzv. *Festschrift*y, což v řadě oborů není atp. Další věcí je to, že řada oborově významných časopisů vydávaných zejména v Itálii či Francii není zařazena do databází Scopus ani WOS. Oborově respektované časopisy s mnohaletou tradicí databázované ve WOS či Scopus mnohdy nedosahují vysokého IF (nebo AIS). Na druhou stranu i časopisy s vysokým IF (AIS) nemusí být oborově respektované, a tedy zárukou publikační kvality.

- 3. *Do jaké míry se informace o nejvýznamnějších periodických v databázích WoS a Scopus překrývá? Nakolik přináší Scopus podstatné informace o oboru navíc?***

Ne příliš. Scopus obsahuje relevantnější zdroj informací, náhled do WoSu nemá příliš smysl.

- 4. *Má obor vysokou úroveň své produkce ve srovnání se světem? Dochází v daném oboru k nadprodukcí v méně kvalitních segmentech? Pokud ano, jak byste ji vysvětlili?***

Z přiložených podkladů je zjevné, že produkce v D1 a Q1 je ve srovnání se světem nižší, oproti tomu Q3 a Q4 jsou zastoupeny více. Je to logické i vzhledem k tomu, že časopisy zabývající se výzkumem umění v ČR mají nižší kvartily, přitom publikace a tedy i diskuse v nich jsou pro dané obory esenciální. Otázkou vlastně je, jak se došlo k výsledkům ve světě a stejně tak u nás.

Instituce i grantové agentury vytvářejí velký tlak na publikace v databázovaných mezinárodních časopisech, což je však často obtížné skloubit s výzkumem zaměřeným na národní kulturní okruh a české umění. Hlavní české oborové časopisy jsou indexovány na WOS a Scopus, pohybují se však kvůli lokálnímu tematickému zaměření v nízkých kvartilech.

5. Dochází k významným překryvům s jinými obory, zejména u článků ve vyšších pásmech? Můžete to stručně okomentovat? Odpovídají publikace klasifikované jako D1 a Q1 předpokládaným obsahem a zaměřením skutečně výzkumu v oboru FORD do jakého jsou přiřazeny (viz seznam jednotlivých článků v přílohách).

Ano, k dramaticky vysokým. Pokud se podíváme na články v prvním decilu, najdeme zde texty vůbec do oblasti umění nepatřící, jako např.: Chemical analyses of glasses found in cesspits during archaeological excavations in the salm palace, Prague, Czech Republic; Analysis of level dependence of 2f 1 – f 2 component of otoacoustic emissions using nonlinear 2D cochlear model; A comparison of two distinct roof timber frame systems implemented in the past in house No. 414/I in Prague; Perception and experience of musical emotions in schizophrenia atp. Vlastně do oblasti umění nepatří většina článku. Chemická analýza dřeva, z kterého jsou vyrobeny housle, nebo rám obrazu, je chemie a nikoliv teorie umění, jakkoliv může někdy nějaké zajímavé podněty snad přinést. Naopak umělec jistě může ve svém díle použít chemikálii, aniž by si proto zasloužil zařazení mezi chemiky.

Také proto jsou dvě neúspěšnější organizace v 1DEC České vysoké učení technické v Praze (33 % výstupů) a Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i. (12%).

6. Jaké VO jsou podle oborových bibliometrických zpráv v daném oboru nejvýznamnější z hlediska produkce v D1 a Q1? Odpovídá významný podíl na špičkových výstupech relativně velikosti VO (viz referenční údaje a vaše znalosti oboru)?

Dle bibliometrických záznamů by dle 1DEC a 1Q byly nejvýznamnější (vždy první tři místa) v oboru umění ČVUT, Ústav teoretické mechaniky AV ČR, MU, UK a UPOL. Z toho je vidět, že se jedná o mimořádně problematický výsledek – jistě sem patří UK, MU, popř. UPOL, ale dvě první (!) organizace svými publikacemi do daného FORDU nespádají. To by samozřejmě nemělo snížit uznání a respekt těm autorům a autorkám, kterým se podařilo publikovat své články opravdu v oborových časopisech – ať už je to samotný obor umění, tak samozřejmě třeba inženýrství, chemie či psychologie.

Jako pokrok a potěšitelné lze konstatovat, že se mezi nejlepšími organizacemi zabývajícími se teorií umění již neumisťuje nemocnice sv. Anny v Brně či nemocnice na Bulovce v Praze, jako to bylo ještě nedávno, ale i tak zde najdeme: Bankovní institut vysoká škola, a.s., VŠE, Národní zemědělské muzeum Praha, atp. s výstupy mimo oblast umění.

Základní otázky – významné VO v oboru

7. Jaký je bibliometrický profil nejdůležitějších z těchto VO ve srovnání s benchmarky (svět, ČR)? Dosahují dle bibliometrie světové úrovně, případně ji převyšují?

Nejsou validní data. Vzhledem ke zjištění výše nelze na základě takových podkladů dát kvalifikovanou odpověď na danou otázku.

8. Je podle vašeho názoru bibliometrický výkon zásadní také z hlediska mise těchto VO? (Např. některé VO věnující se aplikovanému výzkumu mohou mít významný výkon v M2, ale z hlediska jejich mise nemusí mít zásadní úlohu.)

Pokud by bibliometrické výsledky dávaly v oboru umění relevantní odpovědi na otázku po kvalitě vědeckého výkonu, tak jistě ano. Ale nedávají, a je mi smutno z toho, jak je bibliometrie stále významná při hodnocení humanitně vědných pracovišť na různých institucích, nebo minimálně s ohledem na ni stát rozděluje finanční prostředky. Otázka aplikovaného výzkumu v oblastech umění hraje podružnější roli, byť výstupy z některých projektů, např. v rámci NAKI či TAČR mají podružnější charakter. Přední instituce zabývající se uměním v ČR, což jsou příslušné katedry/ústavy vysokých škol a ústavů AV ČR, jsou výzkumné instituce a měly by být tudíž schopny se prokázat kvalitními odbornými publikacemi. Zopakuji svůj závěr z minulého roku: Akceptace bibliometrické analýzy, která vylučuje monografie a zachází s příslušností k oborům zcela mimo jejich chápání a metodologie, by v hypotetickém delším časovém výhledu mělo vést v proměnu dosavadních výzkumných organizací zabývajících se teorií a dějinami umění (ve smyslu všech uměleckých druhů) v laboratoře zjišťující chemické složení obrazů, analyzující akustické signály, zkoušejících pevnost malířských pláten v tahu, v nejlepším případě pak použitelnost umění pro léčení psychiatrických pacientů.

9. Změnila bibliometrická analýza SCOPUS zásadním způsobem Váš pohled na některou z hodnocených VO?

Ne, viz výše.

10. Existují v oboru VO, které podle Vašeho názoru produkují významný podíl národních výsledků, přesto se mezi špičkovými VO podle bibliometrie neobjevují?

Ano, Ústav dějin umění AV ČR, ale opět, viz výše, bibliometrická analýza se zakládá na typu výsledků, které nepatří v daném oboru mezi ty hlavní. V kvalitativní části hodnocení dle M17+ má ÚDU celou řadu úspěšných monografických publikací.